

**Марущак
Оксана Василівна**

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри образотворчого,
декоративного мистецтва, технологій
і безпеки життєдіяльності,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0000-0003-0754-6367

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У сучасних умовах глобалізації відбувається зміна морально-ціннісних орієнтирів, нівелювання усталених стереотипів мислення. Виникнення нових субкультур, хаотичний пошук нових ідеалів призводить до знецінення універсальності української культури, втрати національної своєрідності та самобутності. Народні художні ремесла і промисли, які традиційно представляють матеріально-духовну культуру, нині активно еволюціонують, підлаштовуючись під вимоги художнього ринку, актуальної для сьогодення індустрії туризму тощо.

У наукових дослідженнях зазначається, що на ринку праці першість належить фахівцям, які мають творче мислення, вміють успішно працювати в різних професійних галузях, мають мотивований інтерес до самовдосконалення та саморозвитку, адекватну особистісну і професійну самооцінку, націленість на результат. Фахівці в галузі декоративно-ужиткового мистецтва (ДУМ) нині є затребуваними у різних сферах. Існує потреба у викладачах мистецьких шкіл (за видами навчальних дисциплін), викладачах початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, керівниках самодіяльних об'єднань прикладного та декоративного мистецтва, керівниках аматорських колективів (за видами мистецтва), художниках народних художніх промислів, художниках декоративного розмалювання, а також художниках, які володіють виконавською майстерністю на професійному рівні.

У цьому контексті актуальною стає проблема професійної підготовки студентів — майбутніх фахівців декоративного мистецтва, здатних проявити себе у різних сферах професійної діяльності. Водночас важливо визначитись, якого саме фахівця ми хочемо отримати — чи майстра, який вміє виконати у матеріалі виріб, чи художника, здатного працювати не стільки за готовими проєктами, скільки виконувати їх самостійно, спираючись на власний досвід, досвід попередніх поколінь і розвинений художній смак.

Сучасні освітні стандарти спрямовані на формування нової дидактико-компетентнісної моделі освіти, покликаної вирішити протиріччя між вимогами, що висуваються державою, суспільством, роботодавцями до якості освіти, та освітніми результатами. Поняття компетенції є одним із ключових у сучасних наукових дослідженнях та освітніх практиках. Компетентність становить інтелектуальний та особистісно зумовлений досвід соціально-професійної життєдіяльності людини, заснований на знаннях. Провідними компонентами професійної компетентності художника декоративного мистецтва ми визначаємо: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, практичний, індивідуально-психологічний, особистісний.

Мотиваційно-ціннісна сфера надає художньо-творчій діяльності спонукаючої сили та сенсу конкретним цілям і діям. Найбільшу цінність становлять професійні мотиви, які зумовлюють усвідомлену потребу в пізнанні та освоєнні різних видів мистецтва, матеріалів і технологій їх оброблення для ефективного здійснення професійної діяльності в галузі ДУМ.

Керівними для оволодіння професійною компетенцією художника декоративного мистецтва є знання творів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, теорії народного мистецтва, специфіки його художньо-образної мови, основ академічного рисунка, художнього конструювання, формоутворення і проектування та освоєння техніки і технології художньої обробки матеріалів. Навчання ДУМ передбачає реалізацію виховної та освітньої функцій, що відображається: по-перше, у формуванні під час навчання високих естетичних потреб і розуміння сутності гармонії в природі та мистецтві; по-друге, у засвоєнні техніки та технології художньої обробки декоративних матеріалів (метал, деревина, текстиль, кераміка тощо), а також спеціальних предметів (рисунка, живопису, композиції, теорії та історії мистецтв тощо), що ефективно формують творчу особистість художника декоративного мистецтва.

Індивідуально-психологічний компонент професійної діяльності відображає здатність самостійно набувати нових знань і навичок, уміння оцінювати результати роботи, розвиток власної творчої індивідуальності, усвідомлення попереднього досвіду, спрямованість на саморозвиток і самоорганізацію. Особистісний компонент полягає в усвідомленні власних здібностей та можливостей, бажанні займатися декоративно-ужитковим мистецтвом, задоволенні від професійних занять. Таким чином, професійна компетенція як засіб здійснення професійної діяльності передбачає вирішення низки завдань, зокрема, засвоєння знань і формування вмінь, для яких характерні системність, усвідомленість та міжпредметність.

Інтеграція міжпредметних зв'язків як дидактична умова підвищення ефективності освітнього процесу передбачає «взаємопроникнення структурних елементів різних галузей знання, що супроводжується зростанням їх узагальненості та комплексності, ущільненості та організованості» [1, 15]. Ключовими моментами поняття інтеграції виступають «будь-які раніше розрізнені елементи», «об'єктивні передумови їхнього об'єднання», «процес об'єднання цих елементів», «ціле як результат інтеграції» [3, 35].

Інтеграційна природа декоративно-ужиткового мистецтва передбачає здатність об'єднувати різні елементи (дисципліни, компоненти) в єдине, стійке ціле (систему), що дає змогу розширити творчі можливості та сконструювати щось нове. Мова йде не про «механічне» об'єднання довільно взятих елементів, а про діалектичне узагальнення аналітично виокремлених і вивчених сторін об'єкта. Інтеграційна природа ДУМ надзвичайно різноманітна [2, 21]. Вона включає різні види діяльності, що підпорядковані загальній меті та є вирішенням низки специфічних завдань: розвиток сприйняття, уяви та мислення, засвоєння теоретичних знань у галузі гуманітарних, соціальних та економічних наук, набуття практичних умінь у художньо-творчій діяльності. За допомогою багатосторонніх міжпредметних зв'язків якісно, на новому рівні вирішуються завдання навчання, розвитку та виховання здобувачів вищої освіти, закладається фундамент для комплексного підходу в навчанні та дидактичної умови підвищення ефективності освітнього процесу.

Інтегративний підхід до навчання, підвищуючи активність самостійної роботи студентів, забезпечує формування системних знань та умінь як професійної компетентності, що впливає на формування цілісного світогляду студентів та дає змогу майбутньому художнику декоративного мистецтва вирішувати складні багатоаспектні завдання у художньо-творчій діяльності. Інтеграційний механізм реалізується через такі етапи освітньої діяльності: внутрішньопредметне узагальнення та систематизація, що спрямоване на формування загальних знань та умінь; міжпредметне перенесення засвоєних знань і сформованих умінь; творче застосування здобувачами знань та умінь, сформованих у власній професійній діяльності, що сприяє засвоєнню нових знань і способів дій. Перенесення не має бути механічним, наприклад, використання будь-якого поняття однієї дисципліни під час вивчення іншої може супроводжуватися взаємопроникненням наукового й художнього знання в художньо-творчій діяльності, а також добір значущих для конкретної ситуації наукових і художніх методів.

Серед загальних методів вивчення зазначених дисциплін ми виокремлюємо: метод від абстрактного до конкретного, метод аналогій; методи емпіричного

аналізу, синтезу та узагальнення, порівняльний аналіз на основі принципу історизму; методи аналітичної та художньо-творчої діяльності.

Накопичення наукових знань і практичних навичок зумовлює розвиток творчих здібностей та зорової пам'яті, умінь спостерігати та аналізувати навколишню дійсність.

На нашу думку, ефективними організаційно-педагогічними умовами формування у майбутніх художників декоративного мистецтва професійної компетентності є: спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток мотиваційно-ціннісного, когнітивного, практичного, індивідуально-психологічного та особистісного компонентів професійної діяльності; побудова змісту освіти на основі взаємодоповнюваності дисциплін, єдності цілей, завдань і вимог, міжпредметних зв'язків, що відіграють важливу роль у підвищенні теоретичної та практичної підготовки студентів; організація процесу самоосвіти студентів, що сприяє формуванню мотивації до пізнавальної діяльності, самовдосконалення та саморозвитку.

Таким чином, формування професійної компетентності забезпечить підготовку конкурентоспроможного, затребуваного фахівця в галузі декоративного мистецтва, здатного реалізовувати свій потенціал у нових соціально-культурних умовах, створювати високохудожні зразки духовно-матеріальної культури, опановувати традиційні та сучасні засоби, методики та технології втілення художньо-образного проектування виробів предметного середовища.

Список використаних джерел:

1. Марущак О. В. Інтеграція знань з матеріалознавства у професійній підготовці майбутніх фахівців швейного виробництва : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2005. 255 с.
2. Марущак О. В., Магдич Я. І. Інтеграційний підхід у навчанні майбутніх учителів трудового навчання та технологій як умова збереження традицій декоративно-ужиткового мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*. 2019. Вип. 2. С. 19–22.
3. Тюнников Ю. С. Политехнические основы подготовки рабочих широкого профиля. Москва : Высшая школа, 1991. 192 с.